
P r i k a z i i o s v r t i

Međunarodni teološki simpozij *Teologija, lijepo i umjetnost*

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu organizirao je XVII. međunarodni teološki simpozij, 20. i 21. listopada 2011., s temom *Teologija, lijepo i umjetnost*. To je već redoviti godišnji simpozij što ga KBF organizira sedamnaestu godinu zaredom. Na simpoziju je sudjelovalo dvanaest predavača s hrvatskih i europskih sveučilišta, a nazočili su mu brojni studenti, nastavnici, umjetnici, vjeroučitelji i zainteresirani laici. Skup je otvorio prodekan za znanost prof. dr. Dušan Moro, istaknuvši da je skolastička filozofija i teologija sažela ljudski, spoznajni i intelektualni napor kao traženje i definiranje onoga što je *Unum, Verum i Bonum*, dakako, i *Pulchrum*, što je pridonijelo stvaranju teološkog pravca: *theologia pulchritudinis*. Nazočnima se obratio i prodekan na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu doc. dr. Hrvoje Relja, naglasivši da "ljepotu u metafizici definiramo kao ono što promatrajući izaziva radost i divljenje. I stoga je potrebno da se u teologiji govori o ljepoti".

Nakon riječi pozdrava, izlaganje o temi "Kako bi suvremena umjetnost mogla nadahnuti teologiju? Suvremeno razmišljanje o slikama kao mogućem izvoru teološkoga mišljenja" održao je prof. dr. Johannes Rauchenberger (Graz, Beč). On smatra da je teško izvidjeti "nalazišta" umjetnosti u kategorijama kontroverzne teologije. Ima previše toga što priječi put, ne samo zbiljska povijest Crkve, teologije i umjetnosti, gubitak sposobnosti teološkog jezika da prizna umjetnost, nego i zbiljska nužnost, koju zadaje stvarnost. Proces separacije teologije i umjetnosti, "koji ima već dvostoljetnu povijest, ispravlja se i mijenja iz dana u dan: inicijativama približavanja, konkretnim izložbama, djelima konkretnih umjetnika koji uopće ne poznaju tu raspravu otuđenja i samo od sebe obrađuju

teme za koje bi se religije trebale osjećati odgovorne: stvaranje smisla, suočenje s granicama, svjesno zapažanje iskustava sreće i boli, širenje svakodnevnoga iskustva na druge, instance i svjetovi koji utemeljuju smisao, postupanje s krivnjom, govor i pjevanje kao slavljenje i hvaljenje božanstva”, naglasio je dr. Rauchenberger. Nastojao je povezati četvero umjetnika (A. Paci, Z. Kopljar, M. Bajević i D. Dakić), koji su svoje umjetničko nadahnuće razvili u Hrvatskoj, BiH te Albaniji, s pitanjem nadahnuća za teologiju, bila to pobožnost ljudi u Shkoderu prema slikama, bio to čovjek boli s kućnim krovom na leđima, mesijanski svjetlosni lik ili čovjek u odijelu što kleči na svom rupcu, bila to feministička umjetnica koja ispovijeda grijeh muškaraca ili blagost ruku nad svetim knjigama. Predavač je prenio pozdrave svoga učitelja teologa Alexa Stocka, koji je trebao održati to predavanje, ali je zbog prometne nesreće bio spriječen. Potom je predstavljen zbornik radova s prošlogodišnjeg simpozija pod naslovom “Fenomen savjesti”. O zborniku, koji je objavila *Crkva u svijetu*, govorili su prof. dr. Mladen Parlov i doc. dr. Mirko Klarić.

Program drugoga dana simpozija započeo je predavanjem doc. dr. Ivice Žižića (Split) o vjeri i estetici u suvremenom kontekstu od postmodernog stanja do liturgijske obnove, a prof. dr. Ivo Šimat Banov (Split) izlagao je o temi “Distinkcija sakralnog i religioznog u likovnoj umjetnosti”. Predavanja, koja su bila potkrijepljena konkretnim primjerima iz suvremenoga života, izazvala su brojna pitanja nazočnih, kao primjerice: Zašto je došlo do toga da su umjetnici postali osjetljiviji za religiozno, a Crkva i liturgija je istodobno postala zatvorena i nezainteresirana za umjetničko? Predavači su ustvrdili da je danas, nažalost, malo pravih umjetničkih djela te da na to utječu kulturna gibanja. Pao je opći ukus pa i samo teološko, filozofsko, kulturno razumijevanje umjetničkog, a nadasve se izgubio osjećaj za obred. Umjetnost kao da je u sustavnom povlačenju kao i religija. Naglašeno je, također, da sakralna arhitektura mora imati teološke parametre jer ona priča i govori i ima mistagoške komponente, a sami arhitekti vrlo često malo znaju o liturgiji. Govoreći o parametrima po kojima se nešto može smatrati skladnim, dr. Žižić je naglasio da se sklad može prevesti i kategorijom “iskrenosti forme”, a to je problem suvremene arhitekture. Spomenuta je i poteškoća stavljanja u crkve različitih slika koje mogu izazvati religiozni osjećaj, ali im nije mjesto u bogoslužnom prostoru. Treba razlikovati slike za liturgiju i slike za pobožnost. Prijepodnevni dio programa završio je predavanjem doc. dr. Domagoja Runje (Split) o temi “Ljepota kao temeljna tema u

Petoknjižju". Runje je istaknuo da se ideja ljepote skriva ili otkriva u događajima koji tvore glavnu strukturalnu nit Petoknjižja, koje započinje stvaranjem svijeta, pa preko izlaska iz Egipta i puta kroz pustinju završava Mojsijevom smrću. Tako Knjiga Postanka govori o ljepoti stvaranja, Knjiga Izlaska o ljepoti šatora Božjega, Knjiga Levitskog zakonika o ljepoti svetosti i čistoće, Knjiga Brojeva o ljepoti uređene zajednice, a Knjiga Ponovljenog zakona o ljepoti gledanoj izdaleka.

Nakon stanke uslijedilo je predavanje prof. dr. Heinricha Pfeiffera (Rim) o temi "Temeljni pojmovi za određenje odnosa teologije i umjetnosti: ljepota, kreativnost, sveto, život i istina ilustrirani primjerima iz figurativne umjetnosti svih vremena". Ljepota se u prirodi sastoji od tri temeljna elementa: pojavljivanje transcencije, svjetlo i harmonija među dijelovima, a ljepota u umjetnosti sastoji se u prividu života, kazao je dr. Pfeiffer na početku izlaganja koje je bilo obogaćeno brojnim primjerima fotografija i slika lijepoga u prirodi i u arhitektonskoj umjetnosti. Govoreći o kreativnosti, kazao je da – iako je Bog stvoritelj – "nije teolog taj koji živi duboko tu Božju prerogativu, već samo umjetnik. Samo umjetnik zna što znači stvarati neku stvar, i to zna iz vlastitog iskustva. On doživljava kreativnost u nadahnuću. To vrijedi za sve tipove umjetnika, za pjesnike, skladatelje glazbe, arhitekta, kipare i slikare. Stvarati nešto potpuno novo, nešto čega prije nije bilo, želja je svakog umjetnika", naglasio je predavač, potkrijepivši to kroz primjer Rembrandtove slike koja se nalazi u berlinskoj Zbirci gravura (*Kupferstichkabinett*) i Van Eyckova "Navještenja", koje se danas čuva u National Gallery u Washingtonu. Treći pojam je "sveto", koje ima iste značajke u bilo kojoj religiji kada se vizualno izražava u arhitekturi i umjetničkim djelima. Sljedeći važan pojam je "život", koji u teologiji znači odnos između Boga i njegovih stvorenja, odnosno između Boga i duše. "Za cijelu vječnost ostaje samo ono što su ljudi znali transformirati, od univerzalnog u Božjoj riječi, u svoj osobni život. Potrebno je biti izričaj Božje riječi. Osobni život postaje sakralno kazalište, ali samo kad to kazalište postane važnije od ovozemaljskih radnji, tad život vrijedi. Umjetnost je uvijek prividni život, ali velika umjetnost pokazuje kako se pojedinačni život nadilazi u riječ koja ostaje. To je njezina istina, zato što je istina samo ono što ostaje zauvijek", istaknuo je dr. Pfeiffer.

Poslijepodnevni dio programa započeo je predavanjem prof. dr. Thee Filipović (Zagreb) o temi "Otkrivati i naviještati ljepotu Evandjelja – Estetska dimenzija kateheze". Katehetski navještaj i komunikacija religioznih iskustava koja su objektivizirana

i posvjedočena u Starome i Novome zavjetu te dokumentima i stvarnostima crkvene predaje, imaju estetsku dimenziju i u formi i u sadržaju. Profesorica je Filipović istaknula da, suprotno jednostranom sužavanju kateheze na racionalno-kognitivno posredovanje "istina katoličke vjere", kateheza nakon Drugoga vatikanskog sabora nanovo vrednuje estetsku dimenziju objave, vjere i naviještanja, koju susrećemo u samoj Bibliji. Ona drži da je Biblija, kao riječ Božja priopćena ljudskim riječima, estetski brižljivo uobličena u književno-umjetničke oblike svoga vremena. Govoreći o estetskoj kirurgiji i etici, doc. dr. Šimun Bilokapić (Split) istaknuo je da "etičko promišljanje estetske kirurgije ne priziva u pamet samo poznati konflikt naravnog i artificijelnog, u ovom slučaju konflikt između naravnog izgleda i artificijelnih mogućnosti prilagođavanja vlastite tjelesnosti i pojavnosti nekom osobnom ili društvenom idealu ljepote, nego otvara – i u slučaju prihvaćanja artificijelnoga u ljudskom životu – niz drugih antropoloških i etičkih pitanja". Bilokapić je prvotno razjasnio pojmove vezane uz plastičnu kirurgiju općenito i estetsku kirurgiju posebno, a potom je analizirao govor pape Pija XII. upućen plastičnim kirurzima, prikazavši promišljanja nekih moralista o dopuštenosti pojedinih zahvata iz estetske kirurgije, s ciljem utvrđivanja temeljnih kriterija u rješavanju konkretnih slučajeva.

Nakon kratke rasprave i stanke prof. Nada Babić i prof. dr. Zrinka Jelaska su, na primjeru nekoliko hrvatskih pjesnika, progovorile o ljepoti hrvatskoga jezika, ali i o približavanju Bogu razotkrivanjem jezika pjesme. Jer, razotkrivanjem okolnosti pjesme, otkrivamo sebe, a time se i približavamo Bogu. Glumac i književnik Enes Kišević govorio je o metafori svjetla u islamskom i kršćanskom pjesništvu. U tom je vidu recitirao niz pjesama kršćanskih (Andrić, Šop, Šimić) i islamskih pjesnika (Nanak, Kabir, Rumi), istaknuvši: "Sve što radim, je moje uzdarje Stvoritelju i u svemu tražim Njegovu poruku meni upućenu." Nakon završne rasprave dekan Fakulteta prof. dr. Ante Vučković zahvalio je predavačima na iscrpnim i inspirativnim predavanjima koja su odražavala zanesenost lijepim. Predavanja su pokazala da naši studijski programi premla pozornosti posvećuju umjetnosti, esteticu i lijepome. Samo se na dva mjesta pojavljuje govor o crkvenoj umjetnosti i na jednom o susretu teologije i umjetnosti. Nedostaje estetika, sustavno praćenje kretanja u kulturi i posebno u umjetnosti, a onda izostaje i susret s umjetnošću iz teološke perspektive. Nedostaje, ustvrdio je dr. Vučković, "susret s onima koji odlučuju o mjestu i važnosti umjetnosti u našim odnosima i u našim prostorima. Nedostaje

i bliži dodir sa sveučilišnim institucijama kojima je umjetnost podjednako važna, ako ne i važnija negoli teologiji. Ipak, unatoč ovim nedostacima čudo je koliko čovjek može uživati u govoru o umjetnosti i teologiji”.

Silvana Burilović
silvana.burilovic@st.t-com.hr

Da bi cijela Crkva bila više svećenička

Medard Kehl, Stephan Ch. Kessler, *Priesterlich werden. Anspruch für Laien und Kleriker*, Ignatianische Impulse, Echter Würzburg, 2010., 96 stranica.

U povodu Svećeničke godine (2009.-2010.) objavljen je čitav niz prigodnih knjiga, članaka i ostalih publikacija o pozivu, službi i duhovnosti svećenika. Pritom se kao nezaobilazna tema nameće problem aktualne krize svećeničkog identiteta, osobito u nekim zemljama postmodernoga zapadnog društva koje se suočavaju s dosad nezapamćenom nestašicom svećenika i gdje više ima svećeničkih jubileja nego svećeničkih ređenja. Čini se da je takav manjak zaređenih službenika Crkve sastavni dio jedne dublje epohalne krize današnjega društvenoga oblika katolištva, ali i njezin odraz koji za sobom povlači velike promjene u organizaciji i ustroju, kako pastoralnog djelovanja, tako i cjelokupnoga života župnih zajednica. U tom kontekstu moju je pozornost nedavno privukla knjižica zanimljiva i aktualna sadržaja, s pomalo neobičnim naslovom, koji se tek opisno daje prevesti. Pod njim se kriju promišljanja o svećeništvu dvojice njemačkih isusovaca i profesora na Visokoj teološkoj školi Sankt Georgen u Frankfurtu. Obojica pisaca sudjeluju ne samo u teološkoj izobrazbi laika i svećenika već i u dušobrižničkim zadaćama svojega učilišta. To se očituje i po brojnim teološko-pastoralnim opažanjima u pristupu temi. Autori u uvodu (9) polaze od zabrinjavajuće činjenice da danas ideal svećeništva iznutra i izvana potresaju snažne krize, pa se svojim promišljanjima u knjizi stavljaju u njegovu obranu. Ističu da svećenička služba nije privilegij pojedinaca ili nekih skupina, nego bitna dimenzija Crkve. Zato nastoje pokazati kako Crkva kao cjelina treba i mora biti više svećenička.

Vodeći se spomenutom nakanom, najprije mlađi autor St. Chr. Kessler, rektor Interdijecezanskoga bogoslovnog sjemeništa,